

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
04 квітня 2025 року**

ОДЕСА

УДК: 159.953:37.015.3:005.963

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління.

Соловейчук Олена Максимівна – фахівець Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери.

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №14 від 24 квітня 2025 р.)*

Рецензенти:

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Осіпова Тетяна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Університету Ушинського

Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 511 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку креативного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

ШЕВЧЕНКО Володимир Миколайович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Становлення особистості в сучасному світі нерозривно пов'язане із розвитком її креативного мислення. Наукові дослідження в галузі психології, педагогіки та когнітивістики свідчать, що здатність до творчого вирішення проблем, генерування нових ідей та інноваційне мислення є одними з найважливіших чинників успіху людини в різних сферах життєдіяльності. За останні десятиліття питання розвитку креативного мислення привернуло увагу багатьох науковців у всьому світі: зокрема, Дж. Гілфорда, Е. де Боно, М. Рансо, Г. Оллпорта, а також українських учених, таких як В. Моляко, О. Тараріна, Т. Титаренко, які розглядали творчість як провідну умову розвитку особистості.

Метою статті є наукове обґрунтування важливості розвитку креативного мислення в процесі формування успішної особистості, виявлення основних шляхів, принципів і педагогічних умов стимулювання творчого потенціалу індивіда на різних етапах його особистісного та професійного становлення.

Креативне мислення у науковій літературі визначається як здатність породжувати нові, оригінальні і водночас доцільні ідеї. За визначенням Дж. Гілфорда, одного з основоположників вивчення креативності, це тип мислення, що характеризується дивергентністю – здатністю пропонувати різноманітні вирішення проблеми. Український психолог В. Моляко зазначає, що креативність – це синтез інтелектуальних і особистісних характеристик, який дозволяє людині адаптуватися до нових обставин і змінювати середовище відповідно до власних ідей [2, с.7].

Отже, креативне мислення є складним когнітивним процесом, який вимагає високої гнучкості, оригінальності, здатності до комбінування відомої інформації у нові конфігурації та схильності до ризику в мисленні.

У ХХІ столітті креативність визначається як один із ключових навичок для майбутнього, що підкреслюється у глобальних освітніх програмах, зокрема в рамках «4К-компетенцій» ЮНЕСКО: критичне мислення, креативність, комунікація, кооперація. За даними звіту Світового економічного форуму (The Future of Jobs Report, 2023), креативність увійшла до топ-5 найзатребуваніших навичок, що необхідні на ринку праці [8, с. 152].

Успішна особистість сьогодні – це особистість, яка вміє швидко адаптуватися до змін, знаходити нестандартні рішення, бути відкритою до інновацій. Саме креативне мислення дозволяє людині ефективно відповідати на виклики глобалізованого і високотехнологічного суспільства.

У сучасній науці визначено низку психолого-педагогічних умов, що сприяють розвитку креативного мислення:

1. Створення середовища психологічної безпеки, у якому людина не боїться висловлювати нові ідеї і не зазнає осуду за помилки.

2. Навчання дивергентному мисленню, що полягає у стимулюванні генерації багатьох варіантів відповіді замість пошуку єдиного правильного.

3. Інтеграція творчих методик у процес навчання, зокрема методів мозкового штурму (brainstorming), синектики, методики «шести капелюхів мислення» Е. де Боно.

4. Підтримка внутрішньої мотивації до творчості через особистісно-орієнтоване навчання [8, с. 158].

Важливим є також врахування особливостей вікового розвитку. Дослідження вчених підкреслюють роль ігрової діяльності у розвитку творчих здібностей у дошкільному віці, а в підлітковому віці – значущість проектної та дослідницької активності.

Українська національна традиція завжди визнавала важливість творчості як основи розвитку людини. Від народного мистецтва і ремесел до видатних досягнень у науці, культурі та техніці – Україна демонструвала високий рівень креативного потенціалу. У наш час вітчизняні освітні стратегії, такі як Нова українська школа (НУШ), передбачають розвиток критичного та креативного мислення як пріоритетний напрямок формування компетентностей учнів.

Водночас, українська педагогіка звертає увагу на те, що розвиток креативності повинен ґрунтуватися на гуманістичних цінностях, сприяти формуванню активної громадянської позиції, відповідальності та етичності.

Серед сучасних підходів особливої уваги заслуговують:

- STEAM-освіта (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics), яка об'єднує технічні науки і мистецтво, що сприяє розвитку творчого мислення поряд із технічними навичками.

- Проектно-орієнтоване навчання, в процесі якого діти і студенти залучаються до реальних дослідницьких і творчих проєктів.

- Дизайн-мислення як метод вирішення комплексних проблем через емпатію, генерацію ідей, прототипування та тестування рішень.

- Гейміфікація освітнього процесу, яка через використання ігрових механік підвищує залучення і творчість учасників навчання [7, с. 38].

Дослідження свідчать про те, що системне впровадження цих підходів у навчальні програми забезпечує істотне зростання рівня креативного мислення учнів та студентів.

Попри значні досягнення, існують певні труднощі у розвитку креативності:

- Стандартизація освіти часто суперечить завданням розвитку творчості, обмежуючи ініціативу учнів.

- Соціокультурні стереотипи іноді знецінюють важливість нестандартного мислення, особливо у консервативних середовищах.

- Недостатній рівень підготовки педагогів, які не завжди володіють методиками стимулювання креативності.

Подолання цих проблем вимагає реформування педагогічної освіти, створення відкритих освітніх просторів, в яких креативність буде не лише заохочуватися, але й системно розвиватися.

Креативність виступає не лише інструментом професійного успіху, але й чинником особистісного самовираження та психологічного благополуччя. Дослідження (Amabile, 1996; Kaufman & Sternberg, 2019) доводять, що люди з розвиненим творчим мисленням мають вищу стійкість до стресів, краще вирішують життєві проблеми, легше знаходять шляхи самореалізації.

Розвиток креативного мислення сприяє також формуванню таких особистісних якостей, як самостійність, впевненість у собі, відкритість до нового досвіду, що в сукупності формує базу для становлення успішної особистості в широкому розумінні цього поняття [4, с. 11].

У сучасних умовах стрімких змін глобалізованого світу питання розвитку креативного мислення стає одним із ключових для соціально-економічного поступу України. Креативність розглядається як одна з головних компетентностей ХХІ століття, адже вона забезпечує здатність індивіда швидко адаптуватися до нових умов, знаходити нестандартні рішення, продукувати інновації та ефективно комунікувати в багатокомпонентному середовищі.

В українському суспільстві спостерігається поступова зміна парадигми освіти, науки й економіки у напрямі пріоритетного розвитку саме творчого потенціалу особистості. На рівні освітніх реформ закладається основа для формування креативного мислення ще в ранньому віці: впроваджуються нові навчальні стандарти, які орієнтують педагогів не лише на засвоєння знань, а й на розвиток здатності мислити оригінально, критично оцінювати інформацію, генерувати власні ідеї.

Особливої актуальності набуває переосмислення традиційного підходу до навчання у закладах загальної середньої освіти. Новий Державний стандарт базової середньої освіти в Україні, що впроваджується у межах реформи «Нова українська школа\», визначає розвиток креативного мислення однією з ключових компетентностей. Зокрема, акцент робиться на інтегрованому навчанні, проєктній діяльності, міждисциплінарних зв'язках, що створюють сприятливе середовище для розвитку творчого потенціалу учнів [4, с. 23].

У вищій освіті питання формування креативності теж виходить на передній план. Сучасні університети частіше запроваджують курси з розвитку креативного мислення, інноваційного підприємництва, критичного аналізу. Розширюється спектр активних методів навчання: кейс-метод, дебати, дизайн-мислення, тренінги з генерації ідей, командні проєкти. Важливо, що креативність розглядається не лише як якість гуманітаріїв або митців, а як універсальна компетентність для будь-якої професійної сфери – від інженерії до медицини.

Водночас розвиток креативного мислення нерозривно пов'язаний з інноваційною економікою. Україна поступово інтегрується у світовий тренд креативної економіки, яка базується на виробництві ідей, знань, культурного

продукту. Розвиток ІТ-сфери, стартап-індустрії, дизайну, креативних індустрій в Україні свідчить про зростання попиту на фахівців із високим рівнем творчого потенціалу. У великих містах центрах відкриваються хаби, коворкінги, бізнес-інкубатори, які стимулюють креативну діяльність молоді та сприяють трансформації інтелектуального ресурсу в економічну вартість [1, с. 263].

Однак існують і серйозні виклики, що стримують динаміку розвитку креативного мислення в Україні. Серед них – залишкове фінансування освіти й науки, домінування застарілих авторитарних моделей викладання у деяких освітніх закладах, недостатня підготовленість педагогів до роботи в інноваційних форматах, брак системної підтримки молодіжних креативних ініціатив на державному рівні. Крім того, культура оцінювання, яка ще часто акцентується на репродуктивних знаннях і стандартизованих відповідях, гальмує розвиток вільного мислення в учнів та студентів.

Певні перспективи відкриває цифровізація суспільства. Використання цифрових технологій у навчанні (онлайн-курси, платформи для спільної творчості, віртуальні лабораторії) створює нові умови для розвитку креативності: від самостійного вибору траєкторії навчання до можливостей віртуального проєктування і візуалізації ідей. Проте для повноцінної реалізації цього потенціалу потрібен розвиток цифрової грамотності та формування навичок усвідомленого й безпечного використання цифрових ресурсів.

На рівні держави спостерігається тенденція до визнання креативного мислення як національного пріоритету. Прийняті стратегічні документи, зокрема Концепція розвитку STEM-освіти в Україні, Стратегія розвитку інноваційної діяльності на період до 2030 року, які вимагають формування нового типу громадянина – креативного, інноваційного, здатного до міждисциплінарного мислення. Також важливою є поява громадських ініціатив, спрямованих на популяризацію креативного підходу до навчання та праці серед дітей і молоді, наприклад фестивалів ідей, хакатонів, освітніх марафонів [3. С. 480].

Особливо перспективним напрямом є розвиток креативного мислення через мистецьку освіту. Мистецтво за своєю природою сприяє розвитку уяви, оригінальності, здатності бачити нові сенси в звичних речах. Підвищення статусу мистецьких дисциплін у школі, створення умов для індивідуальної творчої діяльності кожної дитини в закладах позашкільної освіти, підтримка художніх шкіл та творчих студій можуть суттєво збагатити креативний потенціал нації.

Варто також підкреслити важливість психологічного аспекту розвитку креативного мислення. Увага до емоційного інтелекту, самопізнання, розвитку автономного мислення, зняття страху перед помилкою і стимулювання ініціативності є обов'язковими умовами для формування креативної особистості. Сучасна педагогіка дедалі частіше спрямовується на формування у дітей та молоді так званої «growth mindset» – установки на розвиток, яка дозволяє сприймати труднощі як можливості для росту [5, с. 354].

На сьогодні перспективи розвитку креативного мислення в Україні значно залежать від комплексної співпраці різних секторів суспільства: освітнього, культурного, економічного, державного управління. Лише за умови інтегрованого підходу можна створити сприятливе середовище для становлення нового покоління українців – вільних у думках, відповідальних у вчинках, здатних творити нову реальність через креативність, інноваційність і гуманістичні цінності.

З урахуванням викликів сучасного світу, розвиток креативного мислення має стати пріоритетом на всіх рівнях освіти в Україні – від дошкільної до вищої. Важливим є забезпечення доступу до сучасних освітніх ресурсів, створення творчих середовищ, підтримка ініціативності учнів і студентів, інтеграція національних та світових інноваційних практик у навчальний процес.

Водночас необхідно посилити наукові дослідження проблематики креативності в українському контексті, вивчати найкращі міжнародні практики та формувати на їх основі власні підходи до виховання творчої особистості, здатної не лише пристосовуватися до реалій сучасного світу, але й активно змінювати їх на краще [6, с. 3].

Отже, розвиток креативного мислення є однією з ключових умов формування успішної, самодостатньої особистості, здатної до адаптації, самореалізації та інноваційної діяльності в сучасному суспільстві. Системна робота щодо розвитку креативного мислення дозволяє виховати особистість, здатну мислити нестандартно, приймати оригінальні рішення та бути успішною в різних сферах життя.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є., Клименюк Ю. М. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи. Житомир. *Житомир. держ. ун-т*. 2011. 263 с.
2. Бех І. Принципи інноваційної освіти. *Освіта і управління*. 2005. Т. 8. С. 7–21.
3. Клименко В. В. Психологія творчості. Навчальний посібник. Київ. Центр навчальної літератури. 2006. 480 с.
4. Кошманова Т. С. Теорія множинного інтелекту. *Обдарована дитина*. 2006. № 10. С. 11–23.
5. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років. Монографія. К. НПУ імені М.П. Драгоманова. 2005. 354 с.
6. Кульчицька О. І. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості. *Обдарована дитина*. 2001. № 1. С. 3–10.
7. Мазуровська О. В. Розвиток творчого мислення учнів. Методичний посібник. Вінниця. ММК. 2016. 38 с.
8. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти: науково-методичний збірник праць*

Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ. 2015.
Вип. 85. С. 152–158.

ШПАЛЯРЕНКО Юлія Анатоліївна

ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасне суспільство ставить нові вимоги до системи освіти. Однією із найважливіших є здатність особистості до творчого самовираження, що повністю відповідає концепції Нової української школи. Стратегічною метою навчання стає розвиток ключових компетентностей, зокрема креативності. Вже у початковій школі необхідно створювати умови для формування творчої, здатної до оригінальних рішень особистості.

Розвиток креативності є одним із основних напрямів Нової української школи, який реалізується завдяки діяльнісному підходу. Саме в діяльності діти вчаться мислити, творити, приймати рішення, спілкуватися, працювати разом. Забезпечення умов для вільної творчості, рефлексії, відкритого мислення є запорукою виховання особистості, здатної до інновацій, адаптації й успішної самореалізації в майбутньому.

Креативність є здібністю, що відображає глибинну можливість людей створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення. Однією з основних якостей креативної особистості можна назвати прагнення до оригінальності, до нового, заперечення звичного, а також високий рівень знань, уміння аналізувати явища, порівнювати їх, стійкий інтерес до певної діяльності, порівняно швидке та легке засвоєння теоретичних і практичних знань, систематичність і самостійність у роботі.

Розвиток креативності є актуальною проблемою сучасної педагогіки, оскільки виникає потреба у формуванні здатності до творчого мислення та інновацій у зв'язку з швидкими змінами в суспільстві та технологіях. Одним із найефективніших інструментів розвитку креативності в умовах сучасної школи є діяльнісний підхід.

Діяльнісний підхід є таким підходом у навчанні, який спрямований на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів. Він передбачає організацію освітнього процесу так, щоб молодші школярі самостійно досліджували, аналізували, розв'язували завдання, застосовували свої знання та вміння на практиці.

Діяльнісний підхід сприяє розвитку пізнавальних інтересів, мотивації до навчання. Молодші школярі стають активними учасниками освітнього процесу, у результаті краще розуміють вивчений матеріал, запам'ятовують його. За такого підходу діти отримують задоволення від навчання, вчаться самостійно мислити,

ФОГЕЛЬ Тетяна Миколаївна Мультимодальність у функціонуванні та викладанні іноземних мов: розвиток критичного мислення	441
ФОРОСТЯН Ольга Іванівна Мотиваційно-особистісні стратегії психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами	443
KHMELEVSKA Inha A Method For Measuring Semantic Distance In Assessing Vocalists' Creativity	448
ЦИБУХ Людмила Миколаївна Розвиток креативності у студентів-психологів під час вивчення психологічних дисциплін	451
СНАІКА Olena Some Benefits Of Using Role Plays In Teaching English For Academic Purposes	453
ЧУСТРАК Анатолій Петрович, КОКОТЄЄВА Анастасія Сергіївна Креативність: як її розвивати	456
ШАРКО Інна Олександрівна Система розвитку творчих навичок здобувачів вищої управлінської освіти у рамках курсу «Креативний менеджмент»	458
ШВЕЦЬ Світлана Леонідівна Розвиток креативності як джерело інноваційного потенціалу особистості в політичному аналізі	461
ШЕВЧЕНКО Володимир Миколайович Розвиток креативного мислення як умова формування успішної особистості	463
ШПАЛЯРЕНКО Юлія Анатоліївна Потенціал використання діяльнісного підходу для розвитку креативності молодших школярів	468
ШРАГІНА Лариса Ісаківна Теорія рішення винахідницьких завдань як методологічна основа педагогічної творчості	471
SHTAINER Tetiana The Case Method In Teaching Design Disciplines: Revealing Students' Creative Potential	474
ШТЕГЕРАН Ірина Павлівна Розвиток креативного мислення у дітей з оо	477
ЯЦЕНКО Володимир Архипович Навчальний процес як середовище розвитку креативності та інноваційного потенціалу особистості	482
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	487
ЗМІСТ	504